

Eğitim Özel Derlemine Ait Söylem Çözümlemeleri

Serkan ÇELİK¹

ÖZ

Derlem destekli söylem çözümleme derlem dilbilimin yöntem ve araçlarını kullanarak belirli söylem türlerinin incelenmesinde veya çeşitli parametrelerle karşılaştırılmasında etkili sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır. Bu çalışma öğretmen adaylarının zihinlerindeki ideal eğitim ortamını anlattıkları metinleri içeren bir özel alan (öğrenci) derlemine oluşturulma sürecini, ilgili derlemin sıklık, eşdizim ve bağlam çözümlemelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Oluşturulan özel alan öğrenci derlemi 700 metin, 5345 paragraf, 250.065 sözcükten oluşmaktadır. Derlem AntConc adlı dizinleyici aracılığıyla incelenmiş ve en sık kullanılan alan ilişkili sözcükler ve frekansları bulunmuştur. Daha sonra sık kullanılan kavramların eşdizim kullanımlarına bakılmış ve her bir kavramın sağ ve sol bağlam eşdizimleri elde edilmiştir. Son olarak temel kavramların bazıları 'bağlamda göster' (KWIC) formatında incelenmiş ve söylem/metafor çözümlenmesine tabi tutulmuştur. Derlemin frekans, eşdizim ve bağlam incelemeleri öğretmen eğitimi kapsamında yorumlanmış ve özel alan derlemleri çalışmaları için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Derlem, dilbilim, derlem dilbilim, dizinleyici, eş dizim, söylem analizi

Discourse Analyses on a Special Corpus of Education

ABSTRACT

The corpus-assisted discourse research includes the compilation of specialised corpora and analyses of word and word-cluster frequency lists, comparative keyword lists and, of course, concordances. This article firstly describes the construction and analysis periods of a special learner corpus in the field of education. Then it focuses on the results of the analyses of corpus via concordancing software. The corpus in the current study compiled with the texts written by prospective teachers attending various departments of faculty of Education in Kirikkale Univeristy. The corpus contains 250.065 tokens (running words) of written texts in the field of education and 700 texts. The outcomes of the obtained data are assumed to be useful for not only delving into current state-of-art of the teacher education within the given context but also provide insights to the faculty and related stakeholders of the mentioned teacher education context.

Keywords: corpus, corpora, corpus linguistics, concordance, collocation, discourse analysis

GİRİŞ

Bilgisayarlı derlem çalışmaları alanında görülen hızlı gelişmelerden dolayı dilbilim bugün artık çok daha sistematik ve bilimsel bir araştırma alanı olarak kabul edilmektedir (McEnery, Xiao ve Tono, 2006). Dilbilim ve bilgisayar bilimlerinin birlikte işe koşulduğu bir çalışma alanı olan derlem dilbilim

¹

Kırkkale Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü , sercelikan@yahoo.com

elektronik olarak işlenmiş özgün dil veri tabanlarının çeşitli araştırma parametreleri kullanılarak incelenmesini konu edinmektedir (Çelik, 2010b). Granger (2003: 465) derlemi, “elektronik olarak kaydedilmiş yazılı veya sözlü özgün dil verileri koleksiyonu” olarak isimlendirmektedir. Crystal (1991), derlem çalışmalarının önemini bir dile ait özellikleri incelemenin ya da o dil ile ilgili birtakım denenceleri doğrulamanın ilk adımı olarak ifade etmektedir. Bilgisayar ortamında yürütülen derlem dilbilim çalışmalarının doğal dil verisi kullanabilme, bilgisayarsız çalışmalarda incelenemeyecek kadar büyük verilerle çalışabilme, nesnel olarak doğrulanabilir ve tekrarlanabilir sonuçlar üretebilme gibi avantajları söz konusudur (Mc Enery ve Wilson 2001). Günümüzde derlem çalışmaları, sözlükbilim, adli dilbilim, betimleme çalışmaları, çeşitlilik çalışmaları ve dil eğitimi malzemesi üretimi alanlarına uygulanmakta, oluşturulan derlemler, dil edinimi ve öğrenimi, çeviri çalışmaları ve ruhdilbilim gibi çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır (Baker vd. 2006: 14). Metin analiz yazılımları olarak bilinen dizinleyiciler (concordance), sözcükleri çeşitli özellikleri açısından tanımlamaya ve parçalara ayırmaya yarayan etiketleyici (taggers) ve dilimleyici (parsers) araçlar ise derlem dilbilimin en fazla yararlandığı bilişim ürünleri olarak göze çarpılmaktadırlar (Meyer, 2002).

Belz ve Vyatkina (2006) derlemlerin eğitim ortamlarındaki kullanımını gözlemsel ve deneysel olarak sınıflamakta ve gözlemsel çalışmalarda öğrencilerin derlemlerden yararlanma biçimleri incelenirken, deneysel çalışmalarda ise derlem kullanımının bir öğrenme hedefi kapsamında etkililiğinin belirlenmeye çalışıldığını ifade etmektedir. McCarthy (2008) ise derlem dilbilimin ve uygulamalarının giderek daha fazla öğretmen tarafından tanınıyor ve kullanılıyor olmasının, derlemlerin öğretmen eğitiminde de kullanılmasını bir gereklilik haline soktuğunu düşünmektedir. Walsh (2006) ile ‘O’Keeffe, McCarthy ve Carter (2007) ise öğretmenlere kendi özel derlemlerini üretebilme ve kullanabilme olanağı sunulmasının öğretmen eğitiminin etkililiği açısından önemini vurgulamaktadırlar. Böyle olmasına rağmen öğretmen eğitimi sürecinde yararlanmak üzere özel derlemlerin geliştirilmesi, kullanılması ve değerlendirilmesi ile ilgili henüz somut bir yöntem ve uygulama söz konusu değildir (O’Keeffe ve Farr, 2003). Bu doğrultuda mevcut çalışma, öğretmen adaylarının ‘İdeal bir eğitim ortamı nasıl olmalıdır?’ sorusu etrafında ürettikleri metinlerle oluşturulmuş özel bir derlemin öğretmen yetiştirme bağlamında incelenmesini ve alanla ilgili kavramların sıklık ve eşdizim kullanımlarını irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde derlemlerin kuramsal boyutları derlem oluşturma süreci ve derlem destekli söylem analizi konularına değinilecektir.

Derlem(ler)

Bu çalışmada derlem kavramı ilgili alan yazında kullanılan bütün tanımlarının ışığında (Çelik ve Keser, 2010a; 2010b; Biber, Conrad ve Reppen, 1998; Hasselgard, 2001; Johansson, 1991; McArthur ve McArthur 1992; McEnery ve Wilson, 1997; Richard, Platt ve Platt, 1992), bir dilin doğal konuşucuları tarafından üretilmiş ve (dil)bilimsel araştırmalar yapılabilmesi için düzenlenmiş

elektronik veritabanları olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan derlemlerin tanımlanmasını sağlayan birçok ölçüt söz konusudur. Bu ölçütler; tür, kaynak türü, derlemin boyutları, derlemin etiketlenmiş ve etiketlenilmemiş olması, derlemin statik veya değişken olması, derlemin genel veya özel derlem olması, sözcük sayısı ve türü, sözcük sıklık listeleri elde edilebilmesi, ilişkili sözcük tanımlamaları yapabilmesi, metin analiz yazılımı (dizinleyici) ile işlenmeye uygunluğu, ilişkili sözcük tespitine olanak sağlaması olarak ifade edilebilir (Meyer, 2002).

Derlemler, tasarım amaçlarına göre farklı şekil, boyut ve türde olabilirler. Genel olarak derlemler, ya sabit bir sözcük miktarı içerirler, bir başka deyişle genişletilemezler ve 'İngiliz Ulusal Derlemi' (British National Corpus, BNC) örneğinde olduğu gibi 'sabit boyutlu derlem' veya 'referans derlemi' olarak adlandırılırlar ya da 'İngilizce Bankası' (Bank of English) örneğinde olduğu gibi sürekli yeni metinlerin eklenerek o dilin güncel durumu incelenmeye çalışılır, bunlar genişletilebilir derlemlerdir ve 'gözlem derlemi' veya 'açık uçlu derlem' olarak adlandırılırlar. Derlem oluşturmada kullanılan metinler ya ilk ürettikleri boyutta kullanılırlar ya da önceden belirlenmiş bir metin uzunluğu esas alınarak derleme dahil edilirler. Metinlerin bütünlerinden belli bir miktarda bölümünün alınarak oluşturulmuş derlemler dilbilimsel çeşitlilik açısından daha zengin metinlerdir. Bu zenginlik, metinlerin dil ürünü olarak türü (yazılı dil, sözlü dil, roman, tez, söylev), yaratıcılarının cinsel, etnik ve dinsel farklılıkları, alıntılı oldukları disiplin (tıp, spor, siyaset, edebiyat) ve sosyo-dilbilimsel (resmi dil, argo, sosyal ortam) farklılıklar ile ilgilidir. Derlemin içeriği söz konusu olduğunda genel ve özel olarak iki farklı derlemden söz edilebilir. Genel derlem, Amerikan Ulusal Derlemi örneğinde olduğu gibi bir dili ürettiği bütün ortamlarda tanımlama amacını taşımaktadır. Özel derlem ise Michigan Sözel Akademik İngilizce Derlemi (Michigan Corpus of Academic Spoken English) örneğinde olduğu gibi bir dili ürettiği özel bağlam ve üreten belli kişilerin metinlerinde tanımlamaya çalışır. Derlemler içerik olarak gazetelerden, iş mektuplarından, popüler romanlardan, kitaplardan, dergilerden, yayınlanmış ve yayınlanmamış akademik çalışmalardan alıntılanmış yazılı dil metinlerinden (örneğin. ODTÜ-Sabancı Türkçe Derlemi) veya kayıt edilmiş veya yazıya dökülmüş resmi veya resmi olmayan konuşmalardan, radyo ve TV programlarından, hava durumu bültenlerinden, iş toplantılarından, hatta doğum günü partileri vb.den alıntılanmış sözlü dil metinlerinden oluşturulabilir.

Derlemler, bir dili ana dili olarak konuşan insanlar tarafından üretilmiş metinlerden oluşturulabildikleri gibi genelde o dili öğrenen kişiler tarafından üretilmiş metinlerle de oluşturulabilirler. Bu ikinci türe 'öğrenci derlemi' adı verilmektedir. Leech ve Figelstone (1992; 106) öğrenci derlemi çalışmalarının önemini, "öğrenci ile ilgili bilgilerimizi yeni baştan değerlendirmemizi sağlayacak alternatif bir düşünüş biçimi" şeklinde ifade etmektedir. Bilgisayar ortamındaki öğrenci derlemi birçok araştırma alanı için doğal ve açık uçlu bir veri havuzu olarak değerlendirilmektedir (Granger, 2003). Tan (2005) öğrenci derlemlerinin öğrenme sürecine sundukları katkının somut olduğunu ve bu

derlem türünün kavramların öğrenciler tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığını analiz etmek, yanlış öğrenilen kavramın daha doğru bir şekilde nasıl kazandırılacağını belirlemek, öğretmenlere öğrencilerin hangi alanlarda yeterli öğrenme oluşturamadıkları hakkında bilgi vermek gibi amaçlarla kullanılabilirliğine değinmektedir. Meunier (2002), öğrenci derlemi çalışmalarının henüz çok yeni olduğunu ve İngilizcenin bu alandaki tek dil olduğunu belirtmektedir. Pravec (2002) öğrenci derlemleri ile ilgili çalışmasında ikisi ticari, sekiz tanesi ise akademik olmak üzere 10 tane önemli öğrenci derleminden bahsetmektedir. Bugüne kadar dil eğitimi alanında oluşturulmuş birçok öğrenci derlemi arasında (The Japanese EFL Learner corpus, Nagoya Interlanguage Corpus of English, NICT JLE Corpus) en fazla öne çıkan Uluslararası İngilizce Öğrenci Derlemi (ICLE) olmuştur (Granger, 2004). ICLE derlemi araştırmacıların kullanımına açık ilk öğrenci derlemi olmakla beraber yukarıda bahsedilen öğrenci derlemlerinden hiçbirisi akademik araştırmalar için kullanılabilir durumda değildir. Derlemlerin sınıflandırılmasında kullanılan bir diğer boyut ise derlemin içerdiği dil sayısıdır. Eğer derlem tek bir dile ait metinlerle oluşturulmuşsa bunlara, ‘tek dilli’ derlemler eğer iki ayrı dilde aynı metinlerin çevirileri kullanılarak oluşturulmuşsa, bunlara da ‘paralel derlem’ denilmektedir (Kennedy, 1998; McEnery ve Wilson, 2001; Hunston, 2002; Meyer, 2002).

Derlem oluşturma süreci ana boyutlarıyla derlemin tasarımı, derlemi oluşturacak metinlerin elde edilmesi, elde edilen metinlerin hazırlanması ve telif sorunlarının çözülmesi olarak özetlenebilir (Hunston, 2002). Derlem tasarımı boyutunda oluşturulması planlanan derlemin hangi zaman diliminde üretilmiş dil ürünlerini kapsayacağı, boyutu ve içeriğinin özellikleri ile ilgili kararlar alınır. İkinci aşamada tasarım boyutunda alınan kararlar doğrultusunda derlemi oluşturacak metinler toplanır. Metinlerin hazırlanması aşamasından daha çok onları dizinleyiciler (metin analiz yazılımları) tarafından çözümlenebilmeleri için elektronik olarak işlenebilecek yapıya dönüştürme kastedilmektedir. Bu boyutta metinlere belge, biçim ve sözcük düzeyinde ek bilgiler iliştilir bir başka deyişle derlem etiketlenir. Garside vd. (1997; 2) derlem etiketleme sürecini, “elektronik veri tabanlarını dizinleyiciler tarafından işlenmesini kolaylaştırıcı dilbilimsel bilgiler ilişirme” olarak tanımlamaktadır. Hali hazırda çevrimiçi ortamlardan serbestçe indirip kullanılabilir kısımları veya hataları olan birçok derlem analiz yazılımı (dizinleyici) bulunmaktadır. Ayrıca, *WordSmith Tools* gibi satın alıp kullanılabilir yazılımlar da söz konusudur (Scott, 2004). Son aşamada ise derlemi oluşturan metinlerin hak sahiplerinin yazılı izinleri alınarak eserlerin telif haklarının gözetildiğinden emin olunur.

Derlem geliştirme sürecinde ilk olarak sorulması gereken soru ortaya çıkacak olan derlemin değerlendirilme sürecinde hangi araştırma sorularına cevap vermesinin beklendiğidir. Hunston (2002), derlem oluşturmada ve bu derlemi etkin bir şekilde kullanmada başarının en önemli unsurunun derlemin içeriği olduğunu ve oluşturulacak derlemin mutlak surette bir amaca dayandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Sinclair (2005), derleme dâhil edilecek metinler

seçilirken dikkat edilmesi gereken hususun metinlerdeki dil değil o dilin içinde olduğu ortamdaki iletişimsel fonksiyonu olduğunu öne sürmektedir. Biber ve Reppen (1998) ve Hunston (2002) ise derleme dâhil edilecek metinlerin güncellik, boyut, tür, alan açısından bir öncelik sırasına konulması gerektiğini belirtmektedir. Derlemin büyüklüğü noktasında Carter ve McCarthy (1995), üst sınır olamayacağını ama alt sınırdaki dikkat edilmesi gerekenin kullanıcı profiline ve derlemeden beklentilerine uygun bir sözcük sayısı belirlenmesi gerekliliği olduğunu belirtmektedir. Artık alanyazında hedefe dönük ve daha sınırlı derlemelerin kullanılması gerektiğine dönük bir görüş oluşmuştur (Sinclair, 1992; Carter ve McCarthy, 1995). Sinclair (1992) belirli bir amaç için derlem oluşturmanın güç olduğu durumlarda genel bir derlemin bir bölümünün alınarak, belirlenmiş özel amaç için kullanılmasını önermektedir. Hunston (2002) ise bir derlemin oluşturulma sürecinde belirlenmiş olan hedef sözcük sayısının şartlar olarak sağlansa bile aşılmaması gerektiğini belirtmiştir. Tribble (1997) ise dil ya da genel öğrenme ortamları için tek doğru derlem olamayacağını, öğrencinin amaçları doğrultusunda birden çok derlemden yararlanılması gerektiğini belirtmektedir.

Özel derlemeler ve söylem analizi

Bu çalışmanın da temelini oluşturan özel derlem, alanyazında önceden saptanmış bir hedef doğrultusunda formatına ve boyutuna karar verilmiş elektronik metin veritabanı olarak tanımlanmaktadır. Özel derlemelerin en önemli özelliği, oluşturulma sürecindeki hedefi dışında kullanıldığında çarpık sonuçlar verebilmesidir. Bu derlemelerin sunduğu üstünlük ise belirlenmiş hedef doğrultusunda diğer derlem türlerine göre daha fazla veri sunabilmeleridir. Özel derlemeler doğaları gereği, genel ve referans derlemlerden daha dar boyutludurlar. Özellikle bir alanı temsil eden sözcük sıklık listeleri elde edebilmek veya o alandaki kavramların kullanım biçimlerini incelemek için mutlaka o alanda üretilmiş derlemelerin kullanılması gerekmektedir (Atkins, Clear ve Ostler, 1992; Bowker ve Pearson, 2002; Coxhead, 2000; Sinclair 1991).

Pearson (1998) özel derlem çalışmalarında genelde derlemin oluşum sürecinin anlatıldığını ancak derlemin oluşumunda kullanılan ölçüt ya da parametrelerden yeterince bahsedilmediğini ifade etmektedir. Bu çalışmadaki özel derlem öğretmen yetiştirme sürecine dönük araştırma sorularına cevap aramak amacıyla geliştirilmiştir. Derlemin oluşturulması sırasında kullanılan ölçüt ve parametreler ilgili alanyazındaki öneri ve uygulamalardan yararlanılarak işe koşulmuştur. Pearson (1998) bir özel derlemin en az bir milyon sözcükten oluşması gerektiğini öne sürmektedir. Mevcut çalışma da kullanılan derlemin aynı zamanda bir öğrenci derlemi olduğu da hesaba katıldığında “250.065” sayısının azımsanmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Derlemleri oluşturan metin ve sözcükler ile bağlam arasındaki karmaşık dilbilimsel, toplumsal, kültürel ve ideolojik ilişkiler daha çok söylem çözümlemesi kuram alanı içerisinde yer almaktadır (Halliday, 1978). Söylem çalışmalarının ana fikrini “Bir dil yapısını tam olarak anlamak metnin sadece

kendisi ile değil o metnin üretilmesi ve algılanması ile ilgili bilgileri de gerektirir.” düşüncesi oluşturmaktadır (Özyıldırım, 2001: 73). Son on yıllık süreçte derlemler ve derlem inceleme yazılımları insanların sözcüklere nasıl anlam yükledikleri ile ilgilenen söylem çözümlemesi çalışmalarında yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Baker, Andrew ve McEnery 2006; Biber ve Conrad 2001). Derlem dilbiliminin bir diğer çalışma alanı olan derlem destekli söylem analizi (DDSA) ise daha çok özel derlemlerle, sözcük sıklık listeleri ve dizinler ile ilgilenmekte ve derlem dilbiliminin nicel yöntemlerini söylem analizinin nitel çözümleri ile birleştirmektedir. Derlem destekli söylem çalışmaları derlem analiz yazılımları aracılığıyla herhangi bir söylem türünün ve alanının derinlemesine incelenmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Halliday’ın (1994) yazarların kimi zaman sözcüklerinin taşıdığı bütün anlamları fark edemeyebilecekleri saptamasından hareketle derlem destekli söylem analizi çalışmalarının temel amacının söylemin derin (açık olmayan) anlamını ortaya çıkarmak (Stubbs, 1996) olduğu söylenebilir. Bu alan, özellikle Avrupa’da farklı disiplinlerde üretilmiş söylemlerin alt anlamlarını incelemek için kullanılmaktadır (Hardt-Mautner, 1995; Morley ve Bayley, 2009; Partington, 2003, Stubbs, 2001). Derlem destekli söylem analizi alanının öncü isimlerinden birisi olarak Baker (2006) derlemlerin söylem analistlerine oldukça geniş birtakım teknikler sunabildiklerini ve söylem analizinde derlemlerden mutlaka yararlanılması gerektiğini ifade etmektedir.

Derlemler söylem analizi sürecinde farklı düzeylerde etiketlenirilmiş veya ham metin olarak kullanılabilir. Ancak etiketlenirilmiş derlemler araştırmacılara sorgulama sürecinde kolaylıklar sağlayabilirken etiketlenirilmemiş derlemlerde sorgulamanın verimi ya da derinliği araştırmacının inisiyatifine ya da süreçte kullanılan dizinleyici yazılımın becerisine bağlıdır. Bugüne kadar ilgili alanyazında çok az sayıda derlem destekli söylem analizi çalışmasına değinilmektedir. Söz konusu çalışmalar; topluluklar ve ırklar ile ilgili düşüncelerin dil aracılığıyla nasıl yayıldığına incelemekte (Krishnamurty, 1996), diller arasında geçişler yapmış sözcükler üzerinden toplumsal önyargılara yoğunlaşmakta (Stubbs, 1998), Amerikan kongresindeki konuşmacıların, konuşma biçimlerini ve siyasi bakış açılarını çözümlemekte (Partington, 2003) veya ekonomi metinlerini geleceğe dönük kestirimler yapmak üzere incelemektedirler (Walsh, 2006). Yukarıda değinilen derlemlerin tamamı İngiliz dili derlemleri olup Türkçede eğitim bilimleri ile ilgili bir derlem destekli söylem analizi çalışması henüz yapılmış değildir. Bu çalışma, Türkçede özel derlem oluşturma ve bilgisayar aracılı söylem çözümlemesi çalışmalarına katkıda bulunmanın ve İngilizce dışında bir dilde özel bir derleme ait çözümlemeler sunmanın yanı sıra öğretmen adaylarının eğitimle ilgili söylemlerini kavramsal, eş dizinsel ve bağlamsal olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma öğretmen eğitimi sürecinde derlemlere dayalı söylem analizi yönteminin kullanımını görece örneklendirmesi açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda cevap aranacak araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir;

1. Derlem kapsamında;

- en sık kullanılan alan ilişkili 100 sözcüğün
 - 'öğretmen' sözcüğünün sağ ve sol bağlam eşdizimlerinin
 - 'öğretmen' kavramına dönük metaforların
 - 'öğrenme' kavramının kümeleme sonuçlarının
 - 'teknoloji' kavramının kümeleme sonuçlarının
- eğitimsel çıkarımları nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma 2011-2012 öğretim yılında Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 700 öğrencinin 'sizce ideal eğitim ortamı nasıl olmalıdır, tartışınız.' sorusuna verdikleri yazılı cevapların bilgisayar ortamına aktarılması ile edilen bir özel derlemin sıklık, eşdizim ve bağlam çözümlenmelerini içermektedir. Derlem metinlerini oluşturma sürecinde öğrencilerden bir ders süresi içerisinde zihinlerindeki 'ideal eğitim ortamını' ilgili bütün değişkenlerle birlikte tanımlamaları istenmiştir. Elde edilen metinlerdeki kişisel bilgiler ayıklandıktan sonra bütün metinler özgünlükleri korunarak kelime işlevci programı aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmışlardır. Metinlerin özgünlüklerinin korunmasındaki amaç, derlemin aynı zamanda bir öğrenci derlemi olması ve dil incelemeleri için de kullanılacak niteliğe sahip olmasıdır. Elde edilen derlem 250.065 sözcüktür oluşmaktadır. Derleminde kullanılan toplam metin sayısı ise 700, her bir metnin içerdiği sözcük sayısında ise üst limit 500 olarak belirlenmiştir. Dizinleyici programı tarafından işlenebilmesi için derlem belgesi düz metin olarak kaydedilmiştir. Derlemin temel özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. *Derleme Ait Temel Bilgiler*

Metin sayısı	700
Sayfa sayısı	700
Sözcük sayısı	250.065
Paragraf sayısı	5.345
Satır sayısı	23.114
Karakter sayısı (boşluksuz)	1.575.838

Derlem oluşturma süreci öğretmen adaylarının metinlerinin toplanması ve verilerin elektronik ortama aktarılması şeklinde iki aşamadan oluşmaktadır. Derlemi oluşturan metinler, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri tarafından oluşturulmuştur. Çalışmaya fakültenin Sınıf, Fen Bilgisi, Türkçe, Beden Eğitimi ve Bilişim Teknolojileri Öğretmenliği bölümlerinde okuyan normal ve ikinci öğretim öğrencileri katkıda bulunmuşlardır. Çalışmaya katılan öğrencilerin 324'ü (% 46.3) erkek, 376'sı (% 53.7) kızdır. Derleme katkıda bulunacak öğrenciler *tabakalı örnekleme* (Yıldırım ve Şimşek, 2008:105) yöntemiyle seçilmiştir. Bu yöntemde evren, araştırılacak özellikler açısından benzerliklerine göre tabakalara ayrılır. Daha sonra her bir tabakadan rastgele seçim yapılarak örneklem oluşturulur. Bu yolla dilsel özellikleri açısından farklı olduğu varsayılan her bir alt grup,

örnekleme istenilen oranda temsil edilmiş olur. Tabakalı örnekleme, neredeyse her durumda basit rastgele örneklemeden daha iyi bir temsil sunar (Biber, 1993:244). Derlem metinlerini üreten öğrencilerin bölüm ve sınıf bilgileri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Derleme Katkıda Bulunan Öğrencilere Ait Bölüm ve Sınıf Bilgileri*

Bölüm	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. sınıf
Sınıf Öğretmenliği (N.Ö./İ.Ö.)	40	40	40	40
Fen Bilgisi Öğretmenliği (N.Ö./İ.Ö.)	40	40	40	40
Türkçe Öğretmenliği (N.Ö./İ.Ö.)	40	40	40	40
Bilişim Teknolojileri Öğretmenliği	40 (20 İ.Ö.)	20	20	20
Beden Eğitimi Öğretmenliği	20	20	20	20
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü	40 (20 İ.Ö.)	—	—	—
Toplam: 700	220	160	160	160

Verilerin Analizi

Çözümlemelerde veriler, sözcük sıklık sayısı (Word List), eş dizim (Collocation), bağlam çözümü (Key Word in the Context, KWIC) gibi yöntemlerle incelenmiştir. Yapılan bu çözümlemelerde AntConc (Anthony, 2004) derlem çözümü yazılımı kullanılmıştır. Çözümleme sürecinde derlemin yazı biçimi düz metin, kodu ise “utf8” olarak belirlendiğinden AntConc üzerinden yapılan incelemelerde herhangi bir Türkçe karakter sorunu yaşanmamıştır.

Sıklık sayısı, belirli bir sözcüğün veya ifadenin derlemde kaç kere kullanıldığını saymak ve sonuçları istenildiğinde bağlamları içinde topluca incelemek için kullanılır. İfadelerin birçok kullanımının bir arada incelenebilmesi, kullanım örüntülerinin çıkarılmasını sağlar. Basit sözcük sorgularının yanında, sözcüklerin eklerle aldığı çeşitli biçimler veya tümcedeki farklı dizilimleri, düzenli ifade sorguları ile bulunabilir. Eşdizim ise bir sözcüğün sıklıkla bir arada bulunduğu diğer sözcükleri bulmaya yarayan çözümleme biçimidir (Acar, 2006). Eşdizim çözümü ile sözcüklerin anlamları, yan anlamları ve küçük ölçekli (bilgisayarsız) çalışmalarda gözden kaçabilecek sözcükler arası ilişkiler açıklanmaya çalışılır (Baker, 2006).

Çalışmada kullanılan AntConc yazılımı, eşdizim çözümlemesini istatistiksel açıdan ayrıntılandırmak için eşdizim gücünü ölçen Z-puanı (Baker vd., 2006:37) ve MI (*Mutual Information*) puanlarını hesaplamaktadır. Bu iki değer, eşdizimlerin gücünü ölçerken eşdizimdeki sözcüklerin derlemdeki sıklıklarının da hesaba katılmasını sağlar. Z, ve MI puanı ile ifade edilen değerler, Sinclair’in eşdizimde bulunan sözcükleri, sıklıklarına göre yukarı ve aşağı eşdizim olarak sınıflandırması (Sinclair, 1991) ile benzerlik gösterir. Bu sınıflandırmada,

incelenen sözcük, birlikte bulunduğu sözcükten daha sık görünüyor ise bu bir 'aşağı eşdizim'dir ve anlambilimsel açıdan anlamı daha yüksektir. İncelenen sözcük, derlemde kendisinden daha sık rastlanan bir sözcük ile birlikte bulunuyorsa bu bir 'yukarı eşdizim'dir ve istatistiksel olarak daha zayıf bir örüntüdür (Acar, 2006). Bu çalışma özel bir derlem üzerinden yürütüldüğünden dolayı yukarı yönlü eşdizimlere çözümleme tablolarında yer verilmiştir. Çalışmada kullanılan AntConc programı ile eşdizimdeki sözcüklerin sıklıkları birbirlerine göre sınıflandırılmasa da Z, ve MI puanları ile araştırılan sözcüklerin derlemdeki sıklıkları çözümlenmeye katılıp anlamlı eşdizimler ayıklanabilmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın araştırma sorularına paralel olarak elde edilen derlem üzerinde gerçekleştirilen birtakım çözümlenmeler sunulmaktadır. İlk olarak birinci araştırma sorusu kapsamında eğitim özel derleminin en sık kullanılan 100 alan ilişkili sözcüğü elde etmek için AntConc yazılımı ile gerçekleştirilen sıklık analiz sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. *Derleme Ait En Sık Kullanılan 100 (Alan İlişkili) Sözcük*

Sıra	Frekans	Sözcük	Sıra	Frekans	Sözcük	Sıra	Frekans	Sözcük
1.	6407	eğitim*	35.	121	uygulama	69.	65	<i>düzey*</i>
2.	4847	öğretmen*	36.	118	aktif	70.	62	<i>öğretme*</i>
3.	4497	öğrenci*	37.	113	yardımcı	71.	61	beden
4.	2299	ortam*	38.	109	yanlış	72.	61	düzenli
5.	1627	ders*	39.	109	ilgi	73.	61	davranış
6.	1242	sınıf*	40.	108	olumlu	74.	60	projeksiyon
7.	873	okul*	41.	107	önem	75.	60	tahta
8.	711	ideal*	42.	106	küçük	76.	60	Türkiye
9.	689	bilgi*	43.	106	zor	77.	59	ezberci
10.	510	öğrenme*	44.	103	türlü	78.	58	ihtiyaç
11.	327	<i>insan*</i>	45.	98	konu	79.	58	motive
12.	304	<i>öğretim*</i>	46.	98	kötü	80.	58	şartlar
13.	250	araç	47.	97	faydalı	81.	58	adayı
14.	224	yeterli	48.	97	görev	82.	56	Merkezli
15.	205	<i>toplum*</i>	49.	92	mesleği	83.	56	Mutlu
16.	201	<i>teknoloji*</i>	50.	84	sevgi	84.	56	Rehber
17.	200	<i>birey*</i>	51.	83	anne	85.	56	Temiz
18.	170	<i>aile*</i>	52.	81	nesil	86.	56	Öğreten
19.	167	verimli	53.	81	olumsuz	87.	55	Atatürk
20.	166	örnek	54.	80	kutsal	88.	54	İşık
21.	166	bilgisayar	55.	77	çeşitli	89.	53	Cevap
22.	164	yeni	56.	75	eşit	90.	53	<i>materyal*</i>
23.	154	dikkat	57.	75	gereç	91.	53	Okuma
24.	151	çocuk	58.	74	görsel	92.	52	Nitelikli
25.	151	doğru	59.	74	sağlıklı	93.	52	sınav
26.	149	saygı	60.	72	arkadaş	94.	51	fen
27.	149	başarılı	61.	72	eğitimci	95.	50	sonuç
28.	225	<i>kişi*</i>	62.	72	hayatı	96.	50	amaç
29.	147	etkili	63.	71	ifade	97.	49	araştırma
30.	137	konuda	64.	71	iletişim	98.	48	kültürel
31.	136	sistemi	65.	69	birlikte	99.	48	üniversite
32.	131	sosyal	66.	68	kitap	100.	47	psikolojik

33.	131	kalıcı	67.	67	donanımlı
34.	124	meslek	68.	67	teşvik

Sıklık analizi sonuçları MI puan değeri düşük olan bütün zamirler ve diğer sözcük türleri ayıklanmış olarak Tablo 3'te görselleştirilmiştir. Tabloda bazı sözcüklerin sonunda yer alan * işareti dizinleyicinin o ifadenin alabileceği bütün son eklerle birlikte listelemesini sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Sıklık analizi sonuçları incelendiğinde derlemin ilk 100 sözcüğünün genelde isim ve sıfatlardan oluştuğu gözlenmektedir. Bu sözcüklerden isim soylu olanların geneli itibarıyla eğitim ortamlarında yer alan varlık ve cisimleri ifade ettikleri, sıfatların ise daha açık bir şekilde eğitim ve öğretmen kavramını niteledikleri anlaşılmaktadır. Listedeki ilk on sözcüğün dokuzu eğitim alanıyla ilgili isimlerden oluşuyorken grupta sadece bir tane sığata rastlanmaktadır. Diğer taraftan en sık kullanılan ilk on sözcük arasında yer alan 'ideal*' 'eğitim*' ve 'ortam*' kök yapılarına sahip sözcüklerin metin yazma sürecinde öğrencilere sorulan soruda da geçmesi bu sözcüklerin derlemdeki kullanım sıklıkları ile ilgili dikkate alınması gereken bir noktadır. İlk on sözcükle ilgili bir diğer önemli ayrıntı ise bilgi* ve öğrenme* kavramlarının türevlerinin öğret* köküne sahip sözcüklere kıyasla daha fazla kullanılmış olmasıdır. Bu durum öğrencilerin zihinlerindeki eğitim ile ilişkili anlamlarda klasik öğretim/öğretmen merkezli düşünüş biçimi yerine öğrenme ve öğrenci merkezli bir düşünüşün yerleştiği biçiminde yorumlanabilir. Diğer taraftan, teknoloji*, bilgisayar* sözcüklerinin türevlerinin sözcük sıklık listesinin 16 ve 20. sıralarında bulunmaları, öğretmen adaylarının ideal eğitim ortamı tanımlarında teknolojiye, bilgisayara, öğretimsel araç ve materyallere yükledikleri anlamı göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu sonucu destekleyen bir başka durum ise derlemde görsel*, projeksiyon*, ve materyal* sözcüklerinin kullanım sıklıklarıdır.

Derlemde en fazla dikkat çeken ikinci sözcük türü olan sıfatlara bakıldığında nitelemelerin büyük bir kısmının olumlu çağrışımlar içerdiği, olumsuz anlamda kullanılan sözcüklerin ise olumsuz, ezberci, 'kötü', ve zor sıfatları olduğu göze çarpmaktadır. Olumlu ifadelerin öğelerinin kesin olarak belirlenebilmesi için tekil eş dizim analizlerine ihtiyaç duyulduğu halde 'yeterli', 'verimli', 'başarılı', 'etkili', 'kalıcı' gibi oldukça sık kullanılan nitelemelerinin aşağı eş dizim mantığı çerçevesinde daha sık kullanılan sözcüklerle yani eğitim, ortam, öğretmen vs. gibi ifadelerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Ancak sıklık listesinde hiçbir eğitim paradigmasının veya modelinin yer almaması çağdaş eğitim anlayışının gereği olan kimi öğrenme yaklaşımlarının öğrencilerin söylemlerinde ön plana çıkmaması olduğunu göstermesi açısından manidar bir durumdur. Son olarak listede Atatürk ve Türkiye sözcüklerinin kendilerine yer bulmuş olmaları, öğretmen adaylarının eğitim bağlamında Atatürk'ün söylemleriyle ilgili ve ulusal bir bakış açısı geliştirme çabası içinde oldukları şeklinde değerlendirilebilir. Öğretmen adaylarının öğretmen* kavramı ile birlikte kullandıkları diğer sözcükler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Derlem İçerisinde Geçen 'Öğretmen' Sözcüğünün Eş Dizimleri

Sol bağlam	Sağ bağlam	MI Puanı	Eşdizim	Sol bağlam	Sağ bağlam	MI Puanı	Eşdizim
25	308	2.69036	öğrenci	0	5	6.26878	kontrolünde
110	13	2.73407	İdeal	0	5	4.19839	hoşgörülü
0	89	6.19077	adayı*	1	9	2.11497	örnek
0	45	4.47945	olmak	0	4	2.26878	istekli
0	20	4.78335	merkezli	0	4	3.87646	ihtiyaçları
3	33	2.58007	sınıf*	9	0	2.68381	nitelikli
8	11	6.04638	yeterli*	2	2	2.56834	bilen
0	12	3.22438	mesleği*	0	3	0.44435	verimli
6	14	4.91514	yetiştir*	3	0	5.26878	vasıflı
0	9	5.85374	modeli	0	3	4.53181	pedagojik
0	11	4.36189	bilgi*	0	3	0.59635	başarılı
3	5	3.41079	rehber	0	3	0.93487	aktif
6	8	1.36877	eğitimi	0	4	2.51389	yaratıcı
0	6	4.60581	veli	4	8	2.51389	teknoloji*
0	9	3.64428	toplum*	0	2	4.09885	tecrübeli
0	6	4.20988	sabırlı	0	2	4.26878	sanatçı
7	6	5.15330	fedakar*	0	2	6.26878	sabırlı
0	6	2.33018	anne	0	2	1.38613	mutlu
2	4	1.95892	aile				

Araştırmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında oluşturulan derlem içerisinde yapılan eş dizim çözümlemesi derlemde geçen öğretmen* sözcüğü ve türevlerinin dizin sayısının 5523 olduğunu saptamıştır. Tablo 4'te öğretmen sözcüğü ile en az iki kez birlikte kullanılmış olan sözcüklere yer verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere öğretmen sözcüğü ile birlikte hem sağ hem sol bağlamda oldukça fazla kullanılan sözcükler 'öğrenci', 'ideal' sözcükleridir. Daha sonra anahtar sözcüğün sol bağlamında 'öğretmen olmak' ve 'öğretmen aday' ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Sözcüğün sol bağlamında 20 kez kullanılmış olan (öğretmen) 'merkezli' ifadesi öğretmen adaylarının ideal eğitim ortamını tanımlarken geleneksel öğretim model ve yöntemlerine atıfta buldukları olarak öngörülmektedir. Aynı eş dizimin 'öğrenci' sözcüğü ile birlikte kullanım sayısının ise 36 olduğu görülmüştür. 'öğrenci* merkezli*' yapısının 'öğretmen* merkezli*' yapısından daha fazla kullanılmış olması, adayların ideal eğitimle ilgili söylemlerinde öğretmen ve öğrenci merkezli eğitim karşılaştırmalarına (tartışmalarına) vurgu yaptıkları ancak öğrenci merkezliliği ön plana çıkardıkları anlamına gelmektedir. Listedeki sözcüklerin önemli bir kısmı, öğretmen sözcüğünün sağ bağlamında yer alan ve sözcüğü niteleyen sıfatlardan oluşmaktadır. Bu nitelermelerin hem hepsi (sabırlı, nitelikli, istekli, başarılı vb.) olumlu çağrışımlar içermektedir. Liste ile ilgili dikkat çeken bir başka nokta ise, teknoloji* kökenli sözcüklerin öğretmen kavramının sol ve sağ bağlamında görece yoğun olarak kullanılmış olmasıdır. Ayrıca listeden 'bilgi' sözcüğünün öğretmen sözcüğü ile yoğun bir eş dizimsel ilişki içerisinde olduğu tespit edilmektedir. 'Toplum', 'meslek', ve 'veli' sözcüklerinin listenin ilk sıralarında bulunmaları, öğretmen adaylarının, öğretmenliğin sosyolojik bağıntıları ile ilgili bir söylem içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Son olarak listede dikkat çeken bir başka yapı ise incelenen sözcüğün daha çok sağ bağlamında kullanılan 'fedakar', 'aile' ve 'anne' sözcükleridir. Bu sözcükler

öğrenme biçimi	9	öğrenme koşulları	4	bilgi öğrenme	2
farklı öğrenme	9	öğrenme süreçlerindeki	4	öğrenme atmosferi	2
öğrenme-öğretme	9	tam öğrenme	3	öğrenme çeşit*	2
uygun öğrenme	9	öğrenme stili	3	öğrenme programında	2
olumlu öğrenme	9	öğrenme hızı	3	öğrenme merkezlerinin	2
kalıcı öğrenme	7	öğrenme olayı	3		
öğrenme düzeylerine	7	öğrenme çabası	3		

Derlem üzerinde gerçekleştirilen öncül incelemede öğrenme sözcüğünün derlemde toplam 347 kez geçtiği saptanmıştır. Öğrenme sözcüğünün birlikte kullanıldığı sözcükleri bağlam yönleri olmaksızın incelemek amacıyla gerçekleştirilen kümeleme analizi sonuçları ise tablo 5’te paylaşılmıştır. Buna göre özel eğitim derlemi içerisinde ‘öğrenme’ sözcüğü en çok ortam*, iste[k][ğ]i*, yöntem*, etkili sözcükleri ile birlikte kullanıldığı gözlenmektedir. Ancak ortam sözcüğünün derlemi oluşturma aşamasında kullanılan soruda yer aldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrenme sözcüğü ile ilgili kümeleme sonuçları içerisinde en fazla dikkat çeken ilk husus öğrenme yöntemi, öğrenme biçimi, öğrenme düzeyi, öğrenme çabası, öğrenme şekli, öğrenme stili gibi öğrenenin özellikleri ile açıklanabilecek ifadelerin yoğun bir şekilde kullanılmış olmasıdır. Aynı sözcüklerin öğretim sözcüğü üzerinde yapılan kümeleme çözümlerinde aynı sıklık düzeylerine sahip olmadıkları görülmüştür. Bu durum, öğretmen adaylarının öğrenmeyi açıklarken etken olarak gördükleri boyutun öğretimden ziyade öğrenme kavramı üzerinde gözlenen farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Yukarıda verilen sonuçlar ile ilgili bir diğer önemli nokta ise öğretmen adaylarının öğrenmeyi sınıflandırırken kullandıkları uygun, olumlu, görsel, işitsel, kalıcı kavramlardır. Öğrenmenin sınıflandırıldığı bu kullanımlar, öğretim sözcüğüne ait kümeleme sonuçları içerisinde yakın sıklık düzeylerinde dahi yer almamaktadırlar. Bu sonuç ise öğretmen adaylarının öğrenme sürecine dönük derinlemesine bir bakış açısı geliştirmiş olmaları ile açıklanabilir. Derlem içerisindeki ‘teknoloji’ sözcüğüne ait küme çözümlenmesi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. *Teknoloji Sözcüğünün Derlem İçerisindeki Kullanımlarına Ait Küme Çözümlemesi Sonuçları*

Küme		Küme		Küme	
teknolojik alet*/araç*	34	teknoloji ortamı*	5	günümüzde teknoloji	2
teknoloji* kullan*	18	Teknolojiyi takip	4	öğretim teknolojileri	2
gelişen teknoloji	16	gerekli teknoloji	4	uygun teknoloji	2
teknoloji* yararlan*	13	son teknoloji*	3	teknoloji,	1
				bilgisayarları	
teknoloji ile	11	teknoloji adına	2	teknoloji laboratuvarları	1
sınıf* teknoloji*	10	teknoloji temelli	4	geçmişte teknoloji	2
(eğt) ortamında	7	çeşitli teknoloji*	4	mutlaka teknoloji	1
teknolo*					
teknoloji çağı	6	teknoloji olarak	3	teknoloji dünyasından	1
teknolojik gelişme*	6	teknoloji bakımından	3	etkileşimli teknolojiler	1
eğitim* teknoloji*	5	değişen teknoloji	2		

Derlem içerisinde ‘teknoloji’ sözcüğü toplam 458 kez kullanılmıştır. Bu oran, derlemdeki en sık kullanılan diğer sözcükler açısından değerlendirildiğinde

oldukça yüksek bir orandır. Gerçekleştirilen kümeleme çözümlemelerinde ise teknoloji kavramının derlemde en çok alet* ve araç* isimleriyle ve kullan* fiil kökü ile birlikte kullanıldığı gözlenmiştir. Teknoloji sözcüğü ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar, kümeleme sonuçları içerisindeki birçok sonucun teknolojinin gelişen, değişen yönüne vurgu yapmış olmalarıdır. Teknolojideki hızlı değişimin öğretmen adayları tarafından önemsenmekte oluşu, teknolojinin eğitime dönük etkisine ilişkin bir ipucu olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan, 'eğitim teknolojisi', 'öğretim teknolojileri' ve etkileşimli teknolojiler gibi önemli bazı kuramsal ifadelerde sonuçlar arasında yer almaktadırlar.

TARTIŞMA ve YORUM

Bu çalışma Türkçede özel derlem oluşturma ve bilgisayar aracılı söylem çözümlemesi çalışmalarına katkıda bulunmayı ve İngilizce dışında bir dilde özel bir derleme ait çözümlemeler sunmayı amaçlamıştır. Derlem destekli söylem çalışmaları, sözcüklerin bilgisel anlamlarının yanı sıra duygusal değerlerinin de incelenmesi gerektiği savından hareket etmektedir. Diğer taraftan dilsel gelişim açısından deneyimlerin önemi yadsınamaz ve birey elde ettiği deneyimler sonucu, duyduğu sözcüklere yüklediği anlamları, yeni deneyimler sonucunda genişlemektedir (Ekmekçi, 1990:135). Alcantar (2007) derlem tasarımının kesin hatlarla ayrılmış bir yöntemsel süreci olmadığını yöntemin daha çok oluşturulması planlanan derlemden ne beklediği üzerinden şekillendiğini ifade etmektedir. Özel derlem tasarımının öncül amacı sözcük (kavram) sıklık listeleri ve kavramlara ait eşdizim bilgileri elde etmektir.

Çalışmanın sonuçları bağlamında sıklık analizi sonuçları üzerinden derleme katkı sunan öğrenci gruplarının eğitime dönük yaklaşımlarında klasik öğretim/öğretmen merkezli düşünüş biçimi yerine öğrenme ve öğrenci merkezli bir düşünüşün yerleştiği ve öğretmen adaylarının ideal eğitim ortamı tanımlarında teknolojiye, bilgisayara, öğretimsel araç ve materyallere önemli bir anlam yükledikleri yorumu yapılabilir. Benzer bir durumda öğretmen sözcüğünün eş dizinlerine bakıldığında görülmektedir: 'öğrenci* merkezli*' ifadesi 'öğretmen* merkezli*' ifadesinden çok daha fazla kullanılmış olması, eğitime dönük bakış açılarında öğrenci merkezliliği ön plana çıkardıkları şeklinde algılanabilir. Diğer taraftan 'bilgi' sözcüğünün öğrenci sözcüğüne kıyasla öğretmen sözcüğü ile daha yoğun bir eşdizimsel ilişki içerisinde olması, adayların zihinlerinde öğretmeni bir bilgi merkezi olarak kurguladıklarının işareti olarak görülebilir. Çalışmaya ait dikkat çeken bir diğer sonuç ise, derlemdeki öğretmen sözcüğü ile ilişkili metaforların genelde öğretmene hem son derece olumlu hem de manevi anlamada yüksek bir önem yükledikleridir. Her ne kadar sıklık dereceleri düşük de olsa, söz konusu metaforlar arasında yer alan 'heykeltıraş', bazı öğretmen adaylarının bilinçaltılarında hala bir belirleyici ve oluşturucu öğretmen algısı bulunduğu işaret etmektedir.

Bu çalışmada kullanılan kümeleme yöntemi Bartlett (1932) tarafından anımsama öğelerini yapısal bir bütün haline getiren hafızadaki etkin işleyişi tanımlamak

için ortaya atılan şema kuramı ile benzerlik göstermektedir. Şema kuramı bilginin nasıl sunulacağı ve bilginin kullanımının nasıl kolaylaştırılacağı konuları üzerinde durmaktadır. Bu kurama göre tüm bilgiler birimler tarafından paketlenir. Bu birimler şemalardır. Şema kuramında Bruner, insanın dünyaya ilişkin bilgisini kodlayarak işleyip beyindeki bilgi kutucuklarına depoladığını savunur. Barlett yetişkinlerin de imgelerle kodlama yaparak öğrendiklerini ve bunun ömür boyu sürdüğünü savlamaktadır (Akt. İnal, 2006). Bağlantılı olarak bu çalışmada kümeleme çözümlemesi katılımcıların öğretmen kavramını hangi imgelerle grupladıklarını görmek üzere yapılmıştır. Öğrenme sözcüğü üzerinde yapılan kümeleme çözümlemeleri; öğrenme yöntemi, öğrenme biçimi, öğrenme düzeyi, öğrenme çabası, öğrenme şekli, öğrenme stili gibi öğrenenin özellikleri ile açıklanabilecek ifadelerin yaygınlığına işaret etmekte ve aynı sözcüklerin öğretim sözcüğü ile birlikte kullanımlarının nadir olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, öğretmen adaylarının öğrenmeyi açıklarken etken olarak gördükleri boyutun öğretimden ziyade öğrenme kavramı üzerinde gözlenen farklılıklar olduğunu şeklinde yorumlanabilir. Derlem üzerinde bir diğer kümeleme çözümlemesi ise 'teknoloji' sözcüğü üzerinden gerçekleştirilmiş ve sözcüğün oldukça yüksek bir frekans değerine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca kümeleme sonuçlarının daha çok teknolojinin gelişen, değişen yönüne atıfta buldukları tespit edilmiştir.

Her ne kadar, derlemin öğretmen adaylarının bölüm ve sınıfları bağlamında tam bir uyum sağlanmaya çalışılmış olsa da derlemin son halinde birtakım denge eksikliklerinin oluşmasına engel olunamamıştır. Diğer taraftan günümüzde bilgisayar ve insan arasındaki etkileşim, el ile gözü birlikte kullanmayı gerektiren, daha çok yazıya dayalı biçimde gerçekleşmektedir. Hâlbuki insanlar kendi aralarında, daha çok sese dayalı iletişim yolunu kullanmaktadırlar. İnsan bilgisayar arasında, yazının yanı sıra, sese dayalı etkileşimin kurulabilmesi kullanım kolaylığı açısından önem taşımaktadır. Sesli ifadelerin hızlı ve hatasız bir şekilde çözümlenmesinin gerektiği bu noktada, henüz yetkin bir işlevsellikte çalışan otomatik ses tanıma sistemlerinin bulunmaması ise sözlü bir özel derlem oluşturulması noktasında kısıtlılık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum aynı zamanda mevcut çalışmada kısıtlılıkları arasında değerlendirilmelidir. Öğrenci derlemleri ise genelde yazılı dil materyalleri içermektedir. Oysa öğretmen adaylarının çeşitli ortamlarda öğrenme ve öğretme deneyimleri ile ilgili sözel söylemleri elde edilip, sözlü bir özel derlem oluşturulabilirdi. Bu çalışmada oluşturulan derlemin XML uyumlu olmaması, metinlerle ilgili bilgilerin çözümlenmede kullanılamamasına ve yapılan çözümlemelerin metin özelliklerine göre ayrıtılandırılmasına engel olmuştur. Derlemdaki tümceler, sözcükler veya biçimbirimler sözdizimsel veya anlambilimsel açıdan işaretlenmemiştir. Türkçe için henüz bu tür çözümlemeleri otomatik olarak yapabilen yazılımların bulunmaması çözümlemeleri elle yapma güçlüğü getirmektedir. Derlem destekli söylem analizi çalışmaları yakın gelecekte çok daha fazla ilgi çekecek bir alan olma özelliği taşımaktadır. Yalnızca iki metin türünden oluşan bir derlem için 250 bin sözcük (700 metin), düşük bir boyut olmasa da düşük sıklıkta bulunan ifadelerin istatistiksel açıdan daha güvenilir çözümlenebilmesi

için daha yüksek boyutlu derlemlerin oluşturulması gereklidir. Son olarak gelecekte derlem çalışmalarının çok boyutlu bir yapıda devam edeceği ve yakın gelecekte derlemlerin yazı, ses ve video seçeneklerinin herhangi biri ile erişim sunabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. G. C. (2006). *Ağ tabanlı bir derlem yönetim sistemi önerisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Alcantar, C. (2007). Construction of a special corpus to extract the most frequent words in a particular field. *Essex Graduate Student Papers in Language & Linguistics*, 9, 1-17.
- Anthony, L. (2004). AntConc: A Learner and Classroom Friendly, Multi-Platform Corpus Analysis Toolkit. Proceedings of IWLeL 2004: An Interactive Workshop on Language e-Learning, 7-13
- Atkins, S., Clear J. ve Ostler, N. (1992). Corpus design criteria. *Literary and Linguistic Computing* 7(1), 1-16.
- Baker, P. (2006). *Using Corpora in Discourse Analysis*. London: Continuum.
- Baker, P., Andrew, H., ve McEnery, T. (2006). *A Glossary of Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Bartlett, F. C. (1932). *Remembering*. Cambridge, Eng.: Cambridge University Press.
- Belz, J. A., ve Vyatkin, N. (2006). Computer-mediated learner corpus research and the data-driven teaching of L2 pragmatic competence: The case of German Modal Particles. *The Canadian Modern Language Review/Revue canadienne des langues vivantes*, 62, 17- 48.
- Biber, D. (1993). Register, Variation and Corpus Design, *Computational Linguistics*. Cambridge. Cambridge University Press
- Biber, D., S. Conrad, ve Reppen, R. (1998). *Corpus linguistics: Investigating language structure and use*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Bowker L. ve Pearson, J. (2002) *Working with specialized Language: a practical guide to using corpora*. London. Routledge.
- Carter, R. ve McCarthy, M. (1995). Grammar and the spoken language. *Applied Linguistics*, 16(2), 141-158.
- Coxhead, A. (2000). A New Academic Word List. *TESOL Quarterly* 34(2), 213-238.
- Crystal, D. (1991). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Blackwell, 3rd Edition.
- Çelik, S. ve Keser H. (2010a). Veri yönlendirmeli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin sözcüksel yeterlikleri üzerindeki etkisi. *Education and Science*, 35(138), 169-183.
- Çelik, S. ve Keser, H. (2010b). The correlation between learners' logs of navigations through online corpora and lexical competence. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(2), 149-170.
- Çelik, S. (2011). Developing collocational competence through concordance activities. *Novitas Royal*, 5(2), 173-186.
- Ekmekçi, Ö. (1990). *Türkçenin ediniminde soru tümcelerinin algılamı*. IV. Dilbilim Sempozyum Bildirileri. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Garside, R., Leech, G. ve A., McEnery (eds) 1997. *Corpus Annotation. Linguistic Information from Computer Text Corpora*. Addison Wesley Longman Ltd.
- Granger, S. (2003). Error-tagged Learner Corpora and CALL: A Promising Synergy. *CALICO Journal* 20(3), 465-480.
- Granger, S. (2004). Computer Learner Corpus Research: Current Status and Future Prospects. *Applied Corpus Linguistics: A Multidimensional Perspective*. Amsterdam: Rodopi: 123-145.

- Halliday, MA .K. (1978). *Language as a Social Semiotic : The Social Interpretation of Language and Meaning* . London: Arnold.
- Halliday, M. A .K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*. (2. Baskı) London: Edward Arnold.
- Hardt-Mautner, G. (1995). Only Connect. Critical discourse analysis and corpus linguistics. University of Lancaster. <http://ucrel.lancs.ac.uk/papers/techpaper/vol6.pdf> adresinden 10.02.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Hasselgard, H. (2001). *Corpora and their use in research and teaching*. <http://folk.uio.no/hasselg/UV-corpus.htm>. adresinden 20 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır.
- Hunston, S. (2002). *Corpora in Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- İnal,S. (2006). *Yabancı Dil Öğretimindeki Hedeflerin Gerçekleştirilmesinde "Clustering" Yazılı Anlatım Tekniğinin Öğrenci Tutumu ve Başarısı Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Johansson, S. (1991) "Computer corpora in English Language Research", in Johansson, S.- Stenström, A. (Eds.) *English Computer Corpora: Selected Papers and Research Guide*. Berlin: Mouton de Gruyer. ss. 3-6
- Kennedy, G. (1998). *An Introduction to Corpus Linguistics*. London: Longman.
- Krishnamurthy, R. (1996). Ethnic, racial and tribal: the language of racism? R Caldas-Coulthard ve M. Coulthard (eds), *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis*. London: Routledge, ss. 129-49.
- Leech, G. ve Fligelstone, S. (1992), 'Computers and corpus analysis': in Butler, C.S. (ed.), *Computers and written texts*. Oxford, Blackwell, 115-140.
- McArthur, T. ve McArthur, D. (1992). *The Oxford Companion to the English Language*. New York. OUP.
- McCarthy, M. (2008). Accessing and interpreting corpus information in the teacher education context. *Language Teaching*, 41(4), 563-574.
- McEnery, A. ve Wilson, A. (1997). Corpora and language teaching. *RECALL Journal*, 9(1), 5-14.
- McEnery, A. ve Wilson, A. (2001). *Corpus Linguistics*. Edinburgh. EUP.
- McEnery, T., Xiao, R., ve Tono, Y. (2006). *Corpus-based Language Studies. An Advanced Resource Book*. London: Routledge.
- Meunier, F. (2002). The Pedagogical Value of Native and Learner Corpora in EFL Grammar Teaching. In: Granger/Hung/Petch-Tyson, 119_141.
- Meyer, C. F. (2002). *English Corpus Linguistics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Morley, J. ve Bayley, P. (2009). *Corpus-Assisted Discourse Studies on the Iraq Conflict. Wording the War*. London: Routledge.
- O'Keeffe, A. ve F. Farr (2003). Using language corpora in language teacher education: Pedagogic, linguistic and cultural insights. *TESOL Quarterly* 37.3, 389-418.
- O'Keeffe, A., McCarthy M. J. ve Carter R. A. (2007). *From corpus to classroom*. Cambridge: CambridgeUniversity Press.
- Özyıldırım, I. (2001). Tür çözümlemesi: Yönelimler, yöntem ve sınırlamalar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 67-78.
- Partington, A. (2003). *The Linguistics of Political Argument*. London: Routledge.
- Pearson, J. 1998. *Terms in Context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Pravec, N. (2002). Survey of learner corpora. *ICAME Journal*, 26, 81-114.
- Richard, J.C. Platt, J., ve Platt, H. (1992). *Dictionary of language teaching ve applied linguistics*. Essex: Longman.

- Scott, M. (1999, 2004). *Wordsmith tools. Software, Versions 3 and 4*. Oxford: Oxford University Press.
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford University Press.
- Sinclair, J. 1992. *Collins COBUILD English Usage*. Birmingham University with London: Harper Collins.
- Sinclair, J. (2005). Corpus and text-basic principles. In Wynne, M. (ed.) *Developing Linguistic Corpora: A Guide to Good Practice*. Oxford: Oxbow Books: 1-16. (<http://ahds.ac.uk/linguisticcorpora/>) adresinden 23 Şubat 2006 tarihinde alınmıştır.
- Stubbs, M. (1996). *Text and Corpus Analysis*. Oxford: Blackwell.
- Stubbs, M. (1998). German loanwords and cultural stereotypes. *English Today* 14, 19–26.
- Stubbs, M. (2001). *Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell.
- Tan, M. (2005). Authentic language or language errors? Lessons from a learner corpus. *ELT J* 59(2), 126-134. doi: 10.1093/eltj/cci026
- Tribble, C. (1997). Improvising Corpora for ELT: Quick and Dirty Ways of Developing Corpora for language Teaching' in B. Lewandowska-Tomaszczyk and J. Melia (eds). *Proceedings of the First International conference on Practical Applications in language Corpora*. (<http://web.bham.ac.uk/johnstf/palc.htm>) adresinden 27 Ağustos 2007 tarihinde alınmıştır.
- Walsh, S. (2006). *Investigating classroom discourse*. London: Routledge.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı) Ankara Seçkin Yay.

SUMMARY

Corpus linguistics has developed considerably in the last decades due to the great possibilities offered by the processing of natural language with computers. The availability of computers and machine-readable text has made it possible to get data quickly and easily and also to have this data presented in a format suitable for analysis. Corpus linguistics is, however, not the same as mainly obtaining language data through the use of computers. Corpus linguistics is the study and analysis of data obtained from a corpus. The main task of the corpus linguist is not to find the data but to analyse it. Computers are useful, and sometimes indispensable, tools used in this process. As a sub discipline of corpus linguistics, corpus-assisted discourse studies deals with the investigation, and comparison of features of particular discourse types, integrating into the analysis the techniques and tools developed within corpus linguistics.

This study set out to elaborate on the discourse emerged from a special corpus of education compiled by the texts generated by the prospective teachers. This article firstly described the construction and analysis periods of a special learner corpus in the field of education. Then it focused on the results of the analyses of corpus via concordancing software. The mainframe analyses conducted were concordancing, collocation analysis, and cluster analyses. The research questions of the current study were as follows:

1. What are the educational implications of;
 - a. most frequently used 100 domain related words,
 - b. right and left collocates of the term 'öğretmen',
 - c. metaphors generated for the term 'öğretmen',
 - d. cluster analysis of the term 'öğrenme',
 - e. cluster analysis of the term 'teknoloji',throughout the special corpus compiled within the study?

The contributors of the corpus compilation process were the undergraduate students attending the faculty of education of the Kirikkale University in 2011-2012. The students were asked to reflect their perspectives toward the concept of 'ideal educational setting' in relation with all other parameters they perceive. The reflections of the 700 students were transferred to word processor in their original forms and the document was formatted as text only after taking all personal identification data. Finally, a 250.05 word specialized corpus of learners in education was obtained. The total number of the texts involved in the corpus was determined as 700 and the top limit of a text was set out as 500.

The compilation of the corpus includes two phases as collecting paper based data from the contributors and transcribing them into the word processor. The corpus in the current study compiled with the texts written by prospective teachers attending various departments of faculty of Education in Kirikkale University. The corpus contains 250.065 tokens (running words) of written texts in the field of education and 700 texts. The contributors of the corpus were enrolled in

elementary education science teaching Turkish language teaching physical education and computer education and instructional Technologies. The students contributed into the study were selected through the layered sampling technique which allowed the researcher to reflect as much diverse attributes of the universe as possible (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Throughout the study the corpus were analyzed through frequency lists, concordancing, collocational analysis, key Word in the context, and clustering analysis via AntConc (Anthony, 2004) concordancer. The Antconc software utilized in the current study is capable of not only displaying collocations and concordance results, the software also enables the users to see collocational strength of the searched items by the help of MI scores.

The results of the frequency analysis indicated that the prospective teachers participated into the current study have improved their understandings toward the latest trends in the philosophy of education. In other words, the most frequently used words imply a more learner and learning centered paradigm comparing to traditional lecturing and dominating the education with instruction. The results also revealed that the learners have a concrete perception toward the importance of technology in education.

The cluster analysis conducted on the term `öğrenme` brought about a high frequency of the collocates like `öğrenci` and `merkezli` which also shows an intonation on the role of learners from the perspectives of pre-service teachers in educational settings. The metaphors generated by the pre-service teachers toward the word `teacher` were found out as having positive connotations with high spiritual content. The concept of `öğrenme` was co-used with the words such as `yöntem*`, `biçim*`, `düzey*`, `çaba*`, `şekli`, and `stili` which describe the various critical features of learning process. The cluster analysis results of the word `öğrenme` pointed out that the pre-service teachers underline the evolving and progressing aspect of the technology. To sum up, outcomes of the obtained data are assumed to be useful for not only delving into current state-of-art of the teacher education within the given context but also provide insights to the faculty and related stakeholders of the mentioned teacher education context. The limitations of the study were discussed and some suggestions were made for further research in corpus based discourse analysis.